

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการอนุรักษ์แหล่งน้ำธรรมชาติในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสาร จัดเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งผลจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำมาสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้มีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย โดยมีรายละเอียดตามลำดับ ดังนี้

1. สรุปผล
2. อภิปรายผลการวิจัย
3. ข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ ดังนี้

1.1.1 เพื่อศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณของชุมชนในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสาร

1.1.2 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสาร

1.1.3 เพื่อเปรียบเทียบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณของชุมชนในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสาร เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

1.1.4 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณของชุมชนในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสาร

1.1.5 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณภายในชุมชนของกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสาร

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Population and Sample)

1) ประชากร ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนที่สามารถให้ข้อมูลได้และอาศัยอยู่จริงในชุมชน และผู้นำชุมชนจากกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสาร จำนวน 2,235 คน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1) กลุ่มหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนที่สามารถให้ข้อมูลได้และอาศัยอยู่จริงในชุมชน จำนวน 2,220 คน ประกอบด้วย ชุมชนบ้านเมืองบัว อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 720 คน ชุมชนบ้านกู่ประภาชัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 880 คน และชุมชนบ้านกู่ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 620 คน

1.2) กลุ่มผู้นำชุมชน 3 ชุมชน ๆ ละ 5 คน รวม 15 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนที่สามารถให้ข้อมูลได้และอาศัยอยู่จริงในชุมชน และผู้นำชุมชนจากกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสาร จำนวน 489 คน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

2.1) กลุ่มหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนที่สามารถให้ข้อมูลได้และอาศัยอยู่จริงในชุมชน จำนวน 474 คน ได้มาโดยการเทียบบัญชีรายชื่อ จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีจับสลาก (Lottery Method) ประกอบด้วย ชุมชนบ้านเมืองบัว อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 154 คน ชุมชนบ้านกู่ประภาชัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 188 คน และชุมชนบ้านกู่ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 132 คน

2.2) กลุ่มผู้นำชุมชน 3 ชุมชน ๆ ละ จำนวน 5 คน รวม 15 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling)

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แบบสอบถาม(Questionnaires) เป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ (Multiple Choices) และแบบสอบถามชนิดปลายเปิดแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยกำหนดเกณฑ์การเลือกคำตอบไว้ 5 ระดับ ตามมาตราส่วนประเมินค่าคือ มากที่สุด มากปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด เพื่อรวบรวมข้อมูลที่ประกอบด้วยคำถามที่จัดสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถาน ภาพสมรส อาชีพ รายได้ และตำแหน่งในชุมชน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณของชุมชน ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความคิด พิธีกรรม ความเชื่อ ประชญาในการดำเนินชีวิต และหลักธรรมคำสอนของศาสนา

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณเพื่อการอนุรักษ์แหล่งน้ำธรรมชาติของชุมชน ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับระดับความต้องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำธรรมชาติของชุมชน ได้แก่ คน เงิน วัสดุ-อุปกรณ์ และข้อมูลข่าวสาร

2) แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการสนทนาเพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณภายในชุมชนของกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสาร ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคน เงิน วัสดุ-อุปกรณ์ และข้อมูลข่าวสาร จากผู้นำชุมชน กลุ่มละ 5 คน

1.2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1.1) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ และตำแหน่งในชุมชน จากแบบสอบถามส่วนที่ 1 โดยใช้วิธีการประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยการหาค่าความถี่และค่าร้อยละ

1.2) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณของชุมชน ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความคิด พิธีกรรม ความเชื่อ ประชญาในการดำเนินชีวิต และหลักธรรมคำสอนของศาสนา โดยใช้วิธีการประมวลผลจากค่าสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางควบคู่กับการบรรยายและสรุปผลการดำเนินการวิจัย จากแบบสอบถามส่วนที่ 2 เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ซึ่งกำหนดการให้คะแนนคำตอบของแบบสอบถามในรูปของความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด กำหนดให้ 5 4 3 2 และ 1 คะแนน แล้วหาค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นโดยใช้เกณฑ์ในการแปลผลค่าเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 118)

คะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นใน
การบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นใน
การบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นใน
การบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นใน
การบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณระดับน้อยที่สุด

1.3) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ
แหล่งน้ำโบราณเพื่อการอนุรักษ์แหล่งน้ำธรรมชาติของชุมชน ได้แก่ คน เงิน วัสดุ-อุปกรณ์ และ
ข้อมูลข่าวสาร โดยใช้วิธีการประมวลผลทางหลักสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วน
เบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้วยการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางควบคู่กับการบรรยาย และสรุปผล
การดำเนิน การวิจัยจากแบบสอบถามส่วนที่ 3 เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ซึ่งกำหนดการให้
คะแนนคำตอบของแบบสอบถามในรูปของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ
แหล่งน้ำโบราณระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด กำหนดให้ 5 4 3 2 และ 1
คะแนน แล้วหาค่าเฉลี่ยของคะแนนการมีส่วนร่วมโดยใช้เกณฑ์ในการแปลผลค่าเฉลี่ย ดังนี้
(บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 118)

คะแนนเฉลี่ย 4.51 -5.00 หมายถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ
แหล่งน้ำโบราณระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ
แหล่งน้ำโบราณระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ
แหล่งน้ำโบราณระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ
แหล่งน้ำโบราณระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ
แหล่งน้ำโบราณระดับน้อยที่สุด

1.4) การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นใน

การบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณ เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ และตำแหน่งในชุมชน โดยใช้ t -test เพื่อทดสอบความแตกต่าง (Independent Sample) หาค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระ 2 กลุ่ม และใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance : ANOVA) เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระ มากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป และทดสอบความแตกต่างของคู่คู่ใช้ของ Scheffe) โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางควบคู่กับการบรรยายและสรุปผลการดำเนินการวิจัยจากแบบสอบถามส่วนที่ 2 และ 3 เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

1.5) การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณเพื่อการอนุรักษ์แหล่งน้ำธรรมชาติของชุมชน จากแบบสอบถามส่วนที่ 2 และ 3 เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร 2 กลุ่ม ด้วยการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยวิธีหาค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) ระหว่างข้อมูลกลุ่มที่ 1 คือ ข้อมูลเกี่ยวกับคะแนนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการ กับข้อมูลกลุ่มที่ 2 คือ ข้อมูลเกี่ยวกับคะแนนการมีส่วนร่วมชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งใช้เกณฑ์การพิจารณาระดับความสัมพันธ์ ดังนี้ (ทิพยา กิจวิจารณ์. 2549 : 219)

$r_{xy} = -1$	แสดงว่า มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางตรงกันข้ามสูงสุดหรือสมบูรณ์
$-0.800 \geq r_{xy} \geq -0.999$	แสดงว่า มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางตรงกันข้ามสูง
$-0.600 \geq r_{xy} \geq -0.799$	แสดงว่า มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางตรงกันข้ามค่อนข้างสูง
$-0.400 \geq r_{xy} \geq -0.599$	แสดงว่า มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางตรงกันข้ามปานกลาง
$-0.200 \geq r_{xy} \geq -0.399$	แสดงว่า มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางตรงกันข้ามค่อนข้างต่ำ
$-0.001 \geq r_{xy} \geq -0.199$	แสดงว่า มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางตรงกันข้ามต่ำ
$r_{xy} = 0$	แสดงว่า ไม่มีความสัมพันธ์
$0.001 \leq r_{xy} \leq 0.199$	แสดงว่า มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันต่ำ
$0.200 \leq r_{xy} \leq 0.399$	แสดงว่า มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันค่อนข้างต่ำ
$0.400 \leq r_{xy} \leq 0.599$	แสดงว่า มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันปานกลาง
$0.600 \leq r_{xy} \leq 0.799$	แสดงว่า มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันค่อนข้างสูง
$0.800 \leq r_{xy} \leq 0.999$	แสดงว่า มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันสูง
$r_{xy} = 1$	แสดงว่า มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันสูงสุดหรือสมบูรณ์

ได้ ดังนี้ สมาชิกในชุมชน มีการปฏิบัติตามหลักคำสอนของพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด และสมาชิกให้ความสนใจในการทำบุญตักบาตรเป็นประจำ ตามลำดับ

1.3.3 หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนที่สามารถให้ข้อมูลได้และอาศัยอยู่จริง ในชุมชนบ้านเมืองบัว อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ชุมชนบ้านทุ่งประภาชัย อำเภอคำม่วง จังหวัดขอนแก่น และชุมชนบ้านทุ่ง อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม มีความต้องการในการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยสามารถเรียงลำดับความสำคัญตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านเงิน ด้านวัสดุ-อุปกรณ์ และด้านคน ตามลำดับ เมื่อแยกพิจารณาผลการทดสอบโดยรวมและรายคู่ สรุปได้ว่า

1) หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือน มีความต้องการในการมีส่วนร่วมด้าน ข้อมูลข่าวสาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยสามารถเรียงลำดับความสำคัญตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ สมาชิกในชุมชนมีการศึกษาข้อมูลในด้านการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณอย่างสม่ำเสมอ ประชาชนชุมชนบ้านสระบัวมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารอย่างสม่ำเสมอ ผู้นำชุมชนมีส่วนช่วยในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้กับนักท่องเที่ยว และผู้ที่สนใจเกี่ยวกับแหล่งน้ำโบราณ และสมาชิกในชุมชนได้นำข้อมูลจากภายนอกมาใช้ในการพัฒนาแหล่งน้ำโบราณ ตามลำดับ

2) หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือน มีความต้องการในการมีส่วนร่วมด้านเงิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยสามารถเรียงลำดับความสำคัญตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ ได้รับงบประมาณจากหน่วยงานราชการส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคเพื่ออนุรักษ์เพื่ออนุรักษ์ สมาชิกมีการวางแผนการจัดทำงาน การเงินเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำโบราณของชุมชนอย่างเป็นระบบ สมาชิกในชุมชนร่วมบริจาคเงินเพื่ออนุรักษ์พัฒนาแหล่งน้ำโบราณ ได้รับงบประมาณจากหน่วยงานท้องถิ่นเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาแหล่งน้ำโบราณ และสมาชิกมีการประชุม เพื่อแสวงหาแหล่งเงินทุนมาบริหารจัดการในการพัฒนาแหล่งน้ำโบราณ ให้เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป ตามลำดับ

3) หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือน มีความต้องการในการมีส่วนร่วมด้านวัสดุ-อุปกรณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยสามารถเรียงลำดับความสำคัญตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ สมาชิกในชุมชน มีการนำวัสดุ- อุปกรณ์ ที่ทันสมัยมาใช้ในการบริหารงาน มีการใช้วัสดุ-อุปกรณ์ที่หาได้ในท้องถิ่นเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาแหล่งน้ำชุมชน และวัสดุ- อุปกรณ์ ที่ใช้ในการทำงาน มีการตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ ตามลำดับ

4) หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือน มีความต้องการในการมีส่วนร่วมด้านคน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยสามารถเรียงลำดับความสำคัญตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ บุคลากรทุกคน มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งน้ำโบราณ เจ้าหน้าที่ทำหน้าที่บริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณเพื่ออนุรักษ์และพัฒนา และสมาชิกในชุมชนมีการประชุมปรึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานต่างๆเป็นประจำทุกเดือน ตามลำดับ

1.3.4 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณ เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนที่สามารถให้ข้อมูลได้และอาศัยอยู่จริงในชุมชนของกลุ่มร้อยละ 80 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นผู้ที่มีการศึกษาอยู่ในระดับที่ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านพิธีกรรม ความเชื่อ ปรัชญาในการดำเนินชีวิต และหลักธรรมคำสอนของศาสนา ยกเว้นในด้านความคิดมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยผู้ที่มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณ ด้านความคิด สูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณ ด้านความคิด สูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาอยู่ในระดับประถม

1.3.5 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการกับการมีส่วนร่วมของชุมชน (ด้านความคิด ด้านพิธีกรรม ด้านความเชื่อ ด้านปรัชญาในการดำเนินชีวิต และด้านหลักธรรมคำสอนของศาสนา) กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณ (ด้านคน ด้านเงิน ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านข้อมูลข่าวสาร) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบเพียร์สัน พบว่า

ส่วนใหญ่การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านคน ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านข้อมูลข่าวสาร นั่นย่อมหมายถึง การที่หัวหน้าครัวเรือนจะมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณ ด้านคน ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านข้อมูลข่าวสารหรือไม่ นั่น ย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการในด้านความคิด ด้านปรัชญาในการดำเนินชีวิต และด้านหลักธรรมคำสอนของศาสนา ยกเว้น

ด้านคน ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านข้อมูลข่าวสาร แสดงว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณ ด้านคน ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านข้อมูลข่าวสาร ขึ้นอยู่กับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านหลักกรรมคำสอนของศาสนา ยกเว้นด้านการเงิน มีความสัมพันธ์กันอย่างไรไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.3.6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณภายในชุมชนของกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสาร ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ คน เงิน วัสดุ-อุปกรณ์ และข้อมูลข่าวสาร สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1) การบริหารจัดการ ด้านคน

1.1) สภาพปัจจุบัน

การใช้ภูมิปัญญาในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณเพื่อการอนุรักษ์แหล่งน้ำธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยประชาชนในพื้นที่เพื่อทำการค้นหาภูมิปัญญาในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และความศรัทธาทางศาสนา รวมทั้งนำทุนทางสังคม ที่มีอยู่เป็นฐานในการพัฒนา สิ่งสำคัญต้องเชื่อมกับวิถีชีวิตของชุมชน ทั้งนี้หน่วยงานรัฐต้องเป็นผู้นำกระบวนการเรียนรู้ ที่ทำให้ชุมชนได้เข้าใจกับสภาพปัญหาของพื้นที่อย่างแท้จริง จึงจะทำให้เกิดพลังของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างแท้จริงและยั่งยืน

1.2) ปัญหา

ในอดีตคนโบราณมักนิยมขุดคลองรอบชุมชน ซึ่งใช้เป็นทางสัญจรของคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน เมื่อกาลเวลาผ่านไปคลองน้ำดินเงิน ประกอบกับความเจริญทางเทคโนโลยี คนในปัจจุบันได้นำดินไปถมเป็นถนนหนทางเพื่อความสะดวกในการสัญจรไปประกอบอาชีพ

2) การบริหารจัดการ ด้านเงิน

2.1) สภาพปัจจุบัน

ในส่วนการพัฒนาแหล่งน้ำได้มีหน่วยงานหลักเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากลุ่มน้ำ รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณ ค่อยข้างมีความชัดเจน และที่สำคัญมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมต่อการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐต่อการพัฒนาแหล่งน้ำที่ชุมชนได้พึ่งพาอาศัย

2.2) ปัญหา

สำหรับปัญหาของการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณด้านเงินของทั้ง

สามชุมชน ก็จะเกี่ยวข้องกับเรื่องคุณภาพของน้ำ ซึ่งแหล่งน้ำส่วนใหญ่มักมีคุณภาพที่ไม่เหมาะสม สาเหตุที่พบบ่อยได้แก่

- a) การทิ้งสิ่งของและการระบายน้ำทิ้งลงสู่แหล่งน้ำ ทำให้แหล่งน้ำสกปรกและเน่าเหม็นจนไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้
- b) สิ่งที่ปกคลุมผิวดินถูกชะล้างและไหลลงสู่แหล่งน้ำมากกว่าปกติ มีทั้งสารอินทรีย์ สารอนินทรีย์ และสารเคมีต่างๆ ที่ใช้ในกิจการต่างๆ ซึ่งทำให้น้ำขุ่นได้ง่าย โดยเฉพาะในฤดูฝน
- c) การใช้สารเคมีที่มีพิษตกค้าง เช่น สารที่ใช้ป้องกันหรือกำจัดศัตรูพืช หรือสัตว์ ซึ่งเมื่อถูกฝนชะล้างลงสู่แหล่งน้ำจะก่อให้เกิดอันตรายต่อสิ่งมีชีวิต

3) การบริหารจัดการ ด้านวัสดุ-อุปกรณ์

3.1) สภาพปัจจุบัน

ชาวบ้านได้ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการจัดการแหล่งน้ำของชุมชน โดยมีระบบคิดเกี่ยวกับการจำแนกประเภทแหล่งน้ำของชุมชนออกเป็น 2 ชนิด คือ แหล่งน้ำที่เกิดตามธรรมชาติ และแหล่งน้ำที่คนสร้างขึ้น โดยเน้นการจำแนกประเภท ความหมายของแหล่งน้ำ ทรัพยากรในแหล่งน้ำ สภาพแหล่งน้ำ การประมง และเครื่องมือที่ใช้ในการประมง ระบบคิดของชาวบ้าน ได้เป็นกลไกที่สำคัญในการจัดการแหล่งน้ำทุกด้าน

3.2) ปัญหา

บริเวณที่ราบสูงของทั้งสามชุมชน โดยภาพรวม (ห่างจากคลองส่งน้ำ) การขาดแคลนน้ำหรือภัยแล้ง สาเหตุที่สำคัญได้แก่ ป่าไม้ถูกทำลายมาก โดยเฉพาะป่าต้นน้ำลำธารลักษณะพื้นที่ไม่เหมาะสม ดินไม่ดูดซับน้ำ ขาดการวางแผนการใช้และอนุรักษ์น้ำที่เหมาะสม

4) การบริหารจัดการ ด้านข้อมูลข่าวสาร

4.1) สภาพปัจจุบัน

ภูมิปัญญาชาวบ้านในการจัดการแหล่งน้ำจะมีทั้งด้านกายภาพ ด้านสังคม เศรษฐกิจ การใช้ประโยชน์ของแหล่งน้ำ เครื่องมือหรือวิธีการ บทบาทหญิงชายในการเข้าถึงทรัพยากร การควบคุมการใช้ประโยชน์ ภายใต้แนวคิดเรื่องสิทธิ ส่วนด้านวัฒนธรรมแม้จะมีความสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องผี เจื่อนใจสำคัญที่มีผลต่อการคงอยู่ของภูมิปัญญาชาวบ้านในการจัดการแหล่งน้ำก็คือ ความสำคัญและประโยชน์ของแหล่งน้ำที่มีต่อ

การดำรงชีวิตของชาวบ้าน ความเชื่อเรื่องผีปู้ตา เครือข่ายความเชื่อผีปู้ตา การปรับการจัดการ
แบบผสมผสานให้เหมาะสม ทั้งเป็นทางการและภูมิปัญญาเดิมของชาวบ้าน

4.2) ปัญหา

a) บริเวณพื้นที่ลุ่มมักประสบภัยธรรมชาติเป็นประจำทุกปี น้ำท่วมพื้นที่
ทำการเกษตร อาจเกิดจากสาเหตุหนึ่งหรือหลายสาเหตุร่วมกัน ได้แก่ ฝนตกหนักติดต่อกัน
นานๆ ป่าไม้ถูกทำลายมาก ทำให้ไม่มีสิ่งใดจะช่วยดูดซับน้ำไว้ และภูมิประเทศเป็นที่ลุ่มและ
การระบายน้ำไม่ดี

b) ขาดระบบการจัดการด้านมลพิษต่างๆ ทางน้ำ โดยเฉพาะปัญหาขยะมูลฝอย
ปัญหาของเสียจากบ้านเรือน

2. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้มีประเด็นสำคัญที่ควรแก่การนำมาอภิปรายผล ดังนี้

2.1 การเปรียบเทียบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณ ของชุมชนในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสาร เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สภาพที่ปรากฏเกี่ยวกับผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณพบว่า หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนที่สามารถให้ข้อมูลได้และอาศัยอยู่จริงในชุมชนบ้านเมืองบัว อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ชุมชนบ้านกู่ประภาชัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น และชุมชนบ้านกู่ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณ เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานของการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าภูมิปัญญาชาวบ้านเหล่านี้มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งการบริหารงานบางอย่างก็จำเป็นที่จะต้องมีการจัดการให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป แต่บางอย่างก็ยังคงเหลือไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ด้วยการบริหารจัดการ โดยส่วนใหญ่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่เพื่อสืบทอดประเพณีอันเก่าแก่เป็นวัฒนธรรมการพัฒนา สำหรับแนวทางในการพัฒนาองค์กรชาวบ้านได้แก่ ต้องพัฒนาการเรียนรู้ให้กับสมาชิกและคณะกรรมการต้องไม่สร้างเงื่อนไขเพื่อครอบงำองค์กร ต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรได้พัฒนาตามศักยภาพ และต้องไม่จำกัดบุคคลใน

จะเห็นได้ว่า ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของดุสิต รักษ์ทอง (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวัฒนธรรมกับการพัฒนา : ศึกษากรณีองค์กรชาวบ้านบริเวณลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า กระบวนการเรียนรู้ที่ส่งต่อการพัฒนาขององค์กร มีการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายใต้ระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ระหว่างคนกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และระหว่างคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยอาศัยวิธีการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียนรู้ขององค์กร เช่น การเรียนรู้ของกรรมการ และการเรียนรู้ของสมาชิก เป็นต้น การเรียนรู้ของคณะกรรมการแผนแม่บทชุมชน เช่น การเรียนรู้เพื่อรู้จักตัวเอง การเรียนรู้เพื่อรู้จักโลกภายนอก และการเรียนรู้เพื่อการวิเคราะห์และกำหนดทิศทางชุมชน เป็นต้น และเวทีเรียนรู้ที่เป็นเวทีของชาวบ้าน เช่น เวทีแบบมีส่วนร่วม เวทีที่เน้นการเรียนรู้ และเวทีประชาสังคัม เป็นต้น โดยมีเครื่องมือเพื่อการเรียนรู้ขององค์กรชาวบ้านและชุมชน ได้แก่ การบันทึก แบบสำรวจและแบบสอบถาม การศึกษาดูงาน และการฝึกอบรม เป็นต้น สำหรับแนวทางในการพัฒนาองค์กรและเครือข่ายขององค์กรชาวบ้าน

2.2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณเพื่อการอนุรักษ์แหล่งน้ำธรรมชาติของชุมชน

ส่วนใหญ่การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านคน ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านข้อมูลข่าวสาร นั้นย่อมหมายถึง การที่หัวหน้าครัวเรือนจะมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณ ด้านคน ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านข้อมูลข่าวสารหรือไม่นั้น ย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการในด้านความคิด ด้านปรัชญาในการดำเนินชีวิต และด้านหลักธรรมคำสอนของศาสนา ยกเว้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการในด้านพิธีกรรมและความเชื่อ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านเงิน โดยผู้วิจัยขออภิปรายผลความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณเพื่อการอนุรักษ์แหล่งน้ำธรรมชาติของชุมชนที่ละปัจจัย ดังนี้

2.2.1 ด้านความคิดเห็น การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการ ด้านความคิดเห็น มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณ ในด้าน

คน ด้านวัตถุประสงค์และด้านข้อมูลข่าวสาร แสดงให้เห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณ ด้านคน ด้านวัตถุประสงค์ และด้านข้อมูลข่าวสาร ขึ้นอยู่กับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านความคิด ยกเว้นด้านเงิน ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่กำหนด อาจเป็นเพราะว่าหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนที่สามารถให้ข้อมูลได้และอาศัยอยู่จริงในชุมชนบ้านเมืองบัว อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ชุมชนบ้านคูประภาชัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น และชุมชนบ้านคู อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม มีการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่ระยะเริ่มต้นว่า กิจกรรมนั้นดำเนินอย่างไร โดยเรียนรู้จากธรรมชาติ แต่วัตถุประสงค์และการวางแผนเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการของเฟรนช์ และซาเวียร์ (French and Sward. 1975 : 9 ; อ้างในพิมลจรรย์ นามวัฒน์. 2540 : 5) ได้นิยามคำว่า การจัดการไว้ว่า การจัดการคือ กระบวนการ กิจกรรมหรือการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในอันที่จะเชื่อมั่นได้ว่ากิจกรรมต่างๆ ดำเนินไปในแนวทางที่จะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน้าที่ในอันที่จะสร้างและรักษาไว้ซึ่งสภาวะที่จะเอื้ออำนวยต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความพยายามรวมของกลุ่มบุคคล และยังคงสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับหลักการจัดการของคอนเนลลี, กิปสัน และไอแวนชีวิช (Donnelly, Gibson and Ivancevich. 1992 : 5) ได้นิยามคำว่า การจัดการ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลดำเนินการเพื่อประสานกิจกรรมของบุคคลอื่นให้บรรลุผลสำเร็จในสิ่งที่บุคคลคนเดียวไม่สามารถกระทำได้โดยลำพัง

2.2.2 ด้านพิธีกรรม การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการ ด้านพิธีกรรม

มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณ ด้านคน ด้านเงิน ด้านวัตถุประสงค์ และด้านข้อมูลข่าวสาร แสดงให้เห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณทุกด้าน ขึ้นอยู่กับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านพิธีกรรม จะเห็นได้ว่า สอดคล้องกับสมมุติฐานที่กำหนด อาจเป็นเพราะว่าชาวบ้านมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพิธีกรรมผสมผสานกับแนวทางการช่วยเหลือจากทางราชการในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของประพัฒน์ กุสุมานนท์ (2534 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิถีชีวิต และภูมิปัญญาของชุมชนชาวแพในอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิริกิติ์ จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า ผู้มีอำนาจตามพระราชบัญญัติแล้ว ความไม่สมบูรณ์ของการปฏิบัติอาจเกิดขึ้นเนื่องจากข้อจำกัดของงบประมาณกำลังคนและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ โดยไม่เกี่ยวข้องกันกับพิธีกรรมของชาวบ้านแต่

ทางธรรมชาติเป็นหลักในการดำเนินชีวิตที่ถือเป็นวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตอีกรูปแบบหนึ่ง และชาวบ้านจะเกิดความรักและหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติ จะเห็นได้ว่า สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของทิพาพร พิมพิสุทธ์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความหลากหลายทางวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำปิง : ฐานรากของวิถีชีวิตชุมชน บ้านนา จังหวัดตาก พบว่า ภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ เช่น ประเพณีที่เกิดจาก อาชีพทำนา และนำไปสู่การลงแขกดำนา ลงแขกเกี่ยวข้าว การจ้อยข้าว การเล่นนางกวกและการ เล่นย่ำตัง ส่วนที่เชื่อมโยงกับพิธีทางศาสนา เช่น ประเพณีขึ้นธาตุ เป็นต้น จากการศึกษา ยังพบว่า ศักยภาพของชุมชนบ้านนามีสูง ทั้งในด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ และประวัติศาสตร์ ซึ่งควรมีการศึกษาค้นคว้าต่อไป เช่น ความเป็นมาและอารยธรรมของเมืองสร้อยในอดีตกว่า 800 ปี เป็นต้น

2.2.5 ด้านหลักธรรมคำสอนของศาสนา การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการ ด้านหลักธรรมคำสอนของศาสนา มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณ ด้านคน ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านข้อมูลข่าวสาร แสดงให้เห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณ ด้านคน ด้านวัสดุ อุปกรณ์ และด้านข้อมูลข่าวสาร ขึ้นอยู่กับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านหลักธรรมคำสอนของศาสนา ยกเว้นด้านการเงิน ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่กำหนด อาจเป็นเพราะว่าชาวบ้านมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการ โดยยึดถือแนวปฏิบัติที่ถ่ายทอดกันมา โดยอาศัยปัจจัยภายในชุมชน การพัฒนาตามนโยบายของรัฐ การเพิ่มของประชากร ค่านิยมในการบริโภค ผลจากการศึกษาจะเห็นได้ว่า สอดคล้องกับผลกาวิจัยของสมใจ ศรีหัตถ์ และวิไลวัจน์ กฤษณะภูมิ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านในการจัดการแหล่งน้ำ พบว่า พลวัตภูมิปัญญาชาวบ้านในการจัดการแหล่งน้ำจะมีผลมาจากปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในชุมชน การพัฒนาตามนโยบายของรัฐ การเพิ่มของประชากร ค่านิยมในการบริโภค การศึกษา เป็นต้น ดังนั้นในการจัดการแหล่งน้ำดังกล่าวจะต้องมีการปรับตัว การใช้ภูมิปัญญาในการจัดการแหล่งน้ำตามความเหมาะสม

3. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณ โดย การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการอนุรักษ์แหล่งน้ำธรรมชาติในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสาร ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีข้อสังเกตบางประการจากผลวิเคราะห์ข้อมูล จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์จากการนำผลการวิจัยไปใช้

สามารถแยกประเด็นสำคัญได้ดังนี้

3.1.1 จากผลการวิจัยข้อมูล พบว่า การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณของชุมชน ด้านความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก จากประเด็นดังกล่าวชาวบ้านสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการรับผลประโยชน์ที่ได้จากการจัดทำกิจกรรมที่ได้วางแผนและปฏิบัติไว้ โดยมีการประเมินผลการเข้าร่วมการทำงานของสมาชิกหรือกลุ่มเพื่อทราบปัญหาและหาทางแก้ไขปัญหาปรับปรุงให้ประสบผลสำเร็จดียิ่งขึ้น

3.1.2 จากการที่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณเพื่อการอนุรักษ์แหล่งน้ำธรรมชาติของชุมชน มีความต้องการในการมีส่วนร่วมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก จากประเด็นดังกล่าวสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการที่ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ โดยการบริหารจัดการผ่านกระบวนการตัดสินใจของชุมชนในการแก้ปัญหาและสุดท้ายคือ ชุมชนมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากโครงการพัฒนานั้นๆ กระบวนการเป็นผลให้เกิดการมีส่วนร่วมที่มุ่งหวังให้เกิดขึ้นในชุมชน

3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการแหล่งน้ำโบราณ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการอนุรักษ์แหล่งน้ำธรรมชาติในกลุ่มของภาคอื่นๆ ที่มีลักษณะการดำเนินงานที่คล้ายคลึงกับที่ได้ศึกษาครั้งนี้ โดยให้ความสำคัญกับการวิจัยในด้านหลักการจัดการองค์กร รูปแบบวิธีการดำเนินงานหรือประเด็นอื่นที่เหมาะสม

3.2.2 ควรมีการวิจัยถึงหลักการจัดการที่มีผลทำให้การอนุรักษ์แหล่งน้ำธรรมชาติในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารประสบผลสำเร็จ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY